

JAARVERSLAG 2002

Verslag van de President

1.1 Algemene beschouwing

In 2002 liet de wereldeconomie een licht herstel zien van de neergang in 2001, ondanks een verdere daling in de aandelenmarkten en toenemende spanningen in het Midden Oosten. De economische prestaties verschilden sterk per regio. Terwijl de Verenigde Staten en enkele Aziatische landen een gematigde groei registreerden, verzwakten de meeste Europese economieën. In Latijns Amerika breidde de crisis in Argentinië zich uit naar Brazilië en Uruguay, terwijl de politieke onrust in Venezuela verergerde. Het Caribische Gebied had nog steeds te lijden onder de effecten op het toerisme van de gebeurtenissen op 11 september 2001.

In overeenstemming met de lichte verbetering van de wereldeconomie, registreerde de economie van de Nederlandse Antillen een marginale groei van 0,3% in het reële Bruto Binnenlands Product in 2002. De toename in de economische activiteiten was geheel toe te rekenen aan de verbeterde export aangezien de binnenlandse vraag afnam. De bestedingen van zowel producenten als consumenten verslechterde. Producenten stelden investeringsbeslissingen uit vanwege de onzekerheden aan het einde van 2001 rond de goedkeuring door het IMF van een programma om de financieel-economische crisis aan te pakken, de lange formatieperiode na de verkiezingen in januari en de daaropvolgende langzame vooruitgang in het opstellen van een regeerprogramma. Bovendien droeg de afronding van verschillende grote investeringsprojecten in de toerismesector en de raffinaderij bij aan een daling in de particuliere investeringen. De consumptieve bestedingen vertraagden door de aanhoudende netto migratie en onzekere werk- en inkomensvooruitzichten. De daling in de particuliere bestedingen werd gedempt door een toename in de overheidsconsumptie, gesteund door de ruime beschikbaarheid van lokale financiering. Echter namen de publieke investeringen af.

De werkloosheid nam marginaal af in 2002 tot 14,2%, maar is nog steeds hoog vergeleken met internationale standaarden. De werkgelegenheid nam sneller toe dan de werkloosheid wat mogelijk het gevolg was van de verleende gratieperiode aan illegale immigranten. Daarnaast nam de inflatie verder af van 1,7% in 2001 tot 0,4% in 2002. Deze vermindering is een weergave van de lagere inflatie bij onze voornaamste handelspartners, de Verenigde Staten en Nederland, goedkopere autoprijzen als gevolg van de afbouw van de economische heffing, en lagere vliegtarieven.

De verbetering in onze export was voornamelijk gebaseerd op de internationale financiële en zakelijke dienstverlening. De activiteiten in deze sector namen sterk toe, weergegeven door de groei in de operationele inkomsten. Dit gunstige resultaat was voornamelijk het gevolg van de inwerkingtreding van de nieuwe belastingregeling voor het Koninkrijk (BRK) op 1 januari 2002, waarmee een einde kwam aan een periode van onzekerheid in de sector. Tegelijkertijd traden enkele wijzigingen in het nieuwe fiscale raamwerk (NFR) in werking. Het NFR elimineerde onder andere het onderscheid tussen "onshore" en "offshore" activiteiten in de Nederlandse Antillen, dat door de OECD en de Europese Unie in verband werd gebracht met schadelijke belastingpraktijken. Met de inwerkingtreding van de nieuwe BRK en de NFR wordt onze reputatie als een internationaal financieel centrum, onze concurrentiepositie in onderhandelingen over nieuwe belastingverdragen en de ontwikkeling van nieuwe financiële producten versterkt. Onderhandelingen over belastingverdragen met Venezuela, Mexico, Spanje, Italië en de Verenigde Staten zijn al begonnen of zullen binnenkort van start gaan. Een bijkomend voordeel van de nieuwe BRK is een toename van de belastinginkomsten, omdat de door de Nederlandse belastingdienst geïnde bronbelasting van 8,3% op dividenduitkeringen van Nederland aan de Nederlandse Antillen geheel ten goede komt aan de Antilliaanse regering.

De toerismesector liet een verbetering zien in 2002, ofschoon de ontwikkelingen per eiland uiteenliepen. De Curaçaose toerismesector bleef goed presteren, wat werd weergegeven door een uitbreiding van zowel het verblijfs- als het cruisetoeisme. St. Maarten, dat het grootste aandeel in de Antilliaanse toerismesector heeft, herstelde nog niet geheel van de naweën van de aanvallen op 11 september. Dit resultaat werd weergegeven door een afname van het verblijfstoerisme, ofschoon in beperktere mate dan in 2001. Echter nam het aantal cruisetoeisten aanmerkelijk toe. Verder registreerde het toerisme in Bonaire een herstel in zowel het verblijfs- als cruisetoeisme. Deze ontwikkelingen resulteerden in totaliteit in een marginale afname van het verblijfstoerisme, een sterke toename in het cruisetoeisme en een bescheiden verbetering in de aan het toerisme gerelateerde deviezeninkomsten in de Nederlandse Antillen.

De transportsector vertoonde uiteenlopende ontwikkelingen in 2002, die resulteerden in een afname van de deviezenontvangsten. De overgang van de voormalige nationale luchtvaartmaatschappij Air ALM in het nieuwe bedrijf Dutch Caribbean Airlines (DCA) werd in de tweede helft van 2002 afgerond. DCA opereert met een aanzienlijk kleiner personeelsbestand dan Air ALM en startte met een veel gezondere balans. De gecombineerde activiteiten van Air ALM en DCA lieten in 2002 een sterke groei in het aantal passagiers op de Trans-Atlantische route naar Amsterdam zien, maar een verdere afname in het aantal passagiers en de hoeveelheid vracht op de regionale verbindingen. DCA verwacht 2002 af te sluiten met een kleine winst. Samen met de uitbreiding van

haar vloot is het bedrijf aantrekkelijk geworden voor strategische samenwerking met een buitenlandse maatschappij, waarmee de levensvatbaarheid op lange termijn wordt veiliggesteld. Het uiteindelijke doel is om deze overheidsonderneming te privatiseren. De Bank verwelkomt de vooruitgang die is geboekt in de herstructurering van de nationale luchtvaartmaatschappij vanwege haar belang voor de toerismesector en daarmee de generatie van deviezen.

De activiteiten op de luchthavens registreerden uiteenlopende ontwikkelingen in 2002, waarbij Curaçao een afname en Bonaire een toename in het aantal afgehandelde passagiers lieten zien. Dit gemengde resultaat was voornamelijk te wijten aan de verschuiving van transitopassagiers in verband met de verlegging van de tussenlanding op bepaalde KLM vluchten tussen Amsterdam en Latijns Amerika van Curaçao en Aruba naar Bonaire. Uitgezonderd transitopassagiers registreerden beide luchthavens een toename in het aantal aankomende en vertrekkende passagiers in overeenstemming met de groei van het verblijfstoerisme. Verder presteerde de havenindustrie goed. De Curaçaose haven registreerde stijgingen in het aantal bezoekende schepen, de hoeveelheid afgehandelde vracht en bunkeractiviteiten. De haven van Bonaire registreerde ook een toename in het aantal bezoekende schepen. De toename in het aantal bezoekende schepen in beide havens was echter geheel toe te rekenen aan de veerverbinding tussen de eilanden. Met uitzondering van de veerverbinding nam het aantal bezoekende schepen op beide eilanden af vanwege een afname in het aantal tankers en vrachtschepen. De afname in tankers hield verband met de teruggang in olieopslag en olieoverslag. Daarnaast presteerde de Curaçaose scheepsreparatiesector slecht, wat werd weergegeven door een afname van het aantal gewerkte manuren en gerepareerde schepen.

De olieraffinaderij maakte een moeilijk jaar door in 2002, weergegeven door een afname van het aantal geraffineerde vaten en een bijna halvering van de raffinagemarge. De raffinaderij had verschillende keren te maken met de uitschakeling van productie-eenheden voor reparatie en onderhoud. Daarnaast was de raffinaderij gedwongen de productie in december stil te leggen, omdat het de geraffineerde producten niet meer kon opslaan in verband met de politieke onrust in Venezuela. Dit probleem was gerelateerd aan de algemene staking in Venezuela die ook de staatsoliemaatschappij PDVSA trof, die de raffinaderij huurt van de Curaçaose overheid. Als gevolg daarvan konden de geraffineerde producten niet worden uitgevoerd. Ondanks de onzekerheden op korte termijn gerelateerd aan de situatie in Venezuela, wordt de lange termijn levensvatbaarheid versterkt door de vooruitgang in twee omvangrijke investeringsprojecten: (1) de Isla Refinery Upgrading Program (IRUP), voltooid in 2002, en (2) een nieuwe energiecentrale op basis van het "build-own-operate" concept, die volledig operationeel zal zijn aan het einde van het tweede kwartaal van 2003. Deze projecten zullen de concurrentiepositie van de raffinaderij versterken, de betrouwbaarheid verbeteren, de veiligheid bevorderen en de gevolgen voor het milieu beperken.

Tenslotte registreerde de vrije zone in Curaçao gemengde ontwikkelingen. Aan de ene kant namen de herexporten af, wat gedeeltelijk te wijten was aan de instabiliteit in Venezuela. Aan de andere kant nam het aantal bezoeken van kooptoeristen aanzienlijk toe. Vooral het aantal bezoeken van Jamaicanen steeg, dat werd bevorderd door de reguliere vluchten van Air Jamaica vanaf het vierde kwartaal van 2001.

De betalingsbalans registreerde weer een overschot in 2002, hoewel aanzienlijk kleiner dan het ongekende overschot in 2001. Als gevolg daarvan verbeterden onze internationale reserves verder en onze officiële reserves bereikten de internationale norm van drie maanden goederenimportdekking voor de eerste keer sinds 1988. Zowel de lopende rekening als de financiële rekening droeg aan de verbetering in 2002 bij. De kapitaalrekening verslechterde door minder ontwikkelingshulp en minder overmakingen van migranten.

De verbetering van de lopende rekening was het resultaat van verbeteringen in de handels-, diensten- en lopende overdrachten balansen. Het handelstekort daalde door een afname van de importen in verband met onder andere minder bouwactiviteiten en lagere gemiddelde olieprijsen. De toename van het overschot op de dienstenbalans was voornamelijk het gevolg van de goede prestaties van de internationale financiële en zakelijke dienstverlening en de toename van de ontvangsten uit het toerisme. Het hogere overschot op de lopende overdrachtenbalans was het resultaat van een sterke toename van de overdrachten uit het buitenland door individuen. Deze verbeteringen werden gedeeltelijk teniet gedaan door een verslechtering van de inkomensbalans, voornamelijk veroorzaakt door lagere renteinkomsten op beleggingen als gevolg van de daling van de rente in de Verenigde Staten.

De verbetering van de financiële rekening was het gevolg van een aanzienlijke afname van de groei in buitenlandse verplichtingen. Deze afname was gerelateerd aan buitengewone ontwikkelingen in 2001, waaronder de uitzonderlijke aantrekkingskracht van middelen uit het buitenland door de lokale banksector. Verder had de daling van de importen tot gevolg dat Antilliaanse bedrijven minder leverancierskrediet ontvingen op importen.

Op het gebied van de overheidsfinanciën registreerden de gezamenlijke overheden een aanzienlijke verslechtering van het saldo op kasbasis van een klein overschot in 2001 naar een omvangrijk tekort in 2002. Deze verslechtering was volledig toe te rekenen aan de stijging van de uitgaven, aangezien de inkomsten in bescheiden mate afnamen. In het algemeen werden de hogere uitgaven mogelijk gemaakt door de aanzienlijke verbeterde toegang tot lokale financiering voor de overheid in 2002 vergeleken met 2001. De verbeterde toegang

was gerelateerd aan het aantrekkelijke rendement op lokaal overheidspapier ten opzichte van buitenlandse alternatieven. Deze situatie stond in scherp contrast met 2001 toen de overheid te maken had met een netto aflossing van vervallende schuld gedurende vrijwel het gehele jaar. Als gevolg van de ruime beschikbaarheid van lokale financiering in 2002 was de overheid in staat de begrote uitgaven te realiseren en betalingsachterstanden te verminderen.

De groei in de uitgaven vond grotendeels in de lopende uitgaven plaats aangezien de kapitaaluitgaven vrijwel ongewijzigd bleven. Alle categorieën lopende uitgaven registreerden een groei behalve overdrachten. Personeelskosten en rentelasten lieten de grootste toenames zien. De toename van de personeelskosten was voornamelijk het gevolg van de sterke verbetering in het voldoen van de reguliere betalingen aan het ambtenarenpensioenfonds en de vermindering van de betalingsachterstanden in ingehouden sociale premies en loonbelasting van overheidswerknemers. Daarnaast veroorzaakte de intrekking van de bevrizing van de lonen een verhoging van de lonen en salarissen. De rentelasten namen toe door de hogere binnenlandse schuld, toegenomen korte financiering, de formalisering van betalingsachterstanden en de betaling van verschuldigde rente op door Nederland verstrekte ontwikkelingsleningen voor de jaren 2001 en 2002. De afname in overdrachten was voornamelijk het gevolg van de aflopende wachtgelden aan afgevoerde ambtenaren. De daling van de inkomsten was vooral toe te rekenen aan de niet-belastinginkomsten, omdat geen dividenden werden ontvangen van overheidsbedrijven en de centrale bank minder inkomsten uitkeerde. De belastinginkomsten bleven vrijwel ongewijzigd in 2002.

Het hoge tekort droeg bij aan een verdere accumulatie van de overheidsschuld in 2002 tot ruim 80% van het BBP. Het is duidelijk dat onze schuldsituatie urgent moet worden gecorrigeerd. De Bank verwelkomt daarom het initiatief van de overheid voor de oprichting van een commissie die met aanbevelingen moet komen over de beteugeling van verdere schuldaccumulatie en schuldverlichting. Er dient echter te worden benadrukt dat het realiseren van een houdbare schuldpositie onlosmakelijk is verbonden met duurzame gezondmaking van de overheidsfinanciën.

De geldhoeveelheid groeide aanzienlijk in 2002 wat was toe te rekenen aan zowel de binnenlandse als de buitenlandse sector. De expansieve invloed van de buitenlandse sector werd veroorzaakt door de verdere verbetering van de betalingsbalans. De binnenlandse geldschepping was voornamelijk het resultaat van een sterke toename in de netto kredietverlening aan de overheidssector. Deze toename hield verband met de opheffing van de limiet op kredietverlening door de commerciële banken aan de overheid per 1 maart 2002 en het aantrekkelijke rendement op lokaal overheidspapier vergeleken met buitenlandse beleggingen. Verder won de kredietverlening aan de private sector aan kracht in overeenstemming met het ontluikende herstel van de economie.

Gedurende 2002 paste de Bank haar monetaire beleid verder aan in het licht van de sterke toename in onze internationale reserves en de aanhoudende daling van de rente in de Verenigde Staten. Eén van de belangrijkste veranderingen in het monetaire beleid van de Bank was de introductie van tweewekelijkse veilingen van Certificates of Deposit (CD's). Vanaf 1 januari 2002 kunnen de banken zelf bepalen hoeveel CD's ze willen kopen en tegen welke rente. Verder werd het verplichte reserve percentage met 2,5 procentpunten verlaagd tot 9% en ligt voortaan voor drie maanden vast in plaats van één. De verplichte reserve werd echter volledig renteloos. Daarnaast heeft de Bank haar beleningsrente in vijf stappen verlaagd van 7% tot 3,5%, waarmee haar officiële tarieven meer in overeenstemming werden gebracht met de dalende trend in de rente op de lokale geld- en kapitaalmarkt. Deze trend was gerelateerd aan de daling van de internationale rente. Tenslotte heeft de Bank, zoals eerder opgemerkt, het plafond op kredietverlening door de commerciële banken aan de overheid per 1 maart 2002 opgeheven waardoor de monetaire kasreserveregeling werd geïnactiveerd. Deze beslissing was genomen in verband met het hoge niveau van de deviezenreserves.

Het lichte economische herstel had een positieve uitwerking op de prestaties van de lokale banksector. De winstgevendheid van de sector verbeterde. De ratio's voor dubieuze debiteuren namen af wat een verbetering van de kwaliteit van de activa weergeeft. Bovendien zijn de voorzieningen voor verliezen verder versterkt. De kapitalisatie van de sector bleef boven de internationale standaarden, terwijl het liquiditeitsoverschot hoog bleef. Daarnaast bleven de activiteiten van de internationale banksector een gezonde groei vertonen, gemeten naar de totale activa. De winsten bleven echter onder druk staan door toegenomen voorzieningen en buitengewone verliezen. Niettemin bleef de kapitalisatie van de internationale banken ruim boven de internationale standaarden.

De Bank zette haar inspanningen ter versterking van het toezicht op de institutionele beleggers in de Nederlandse Antillen voort. Een nieuwe beleidsregel voor het toetsen van de integriteit ging in juni 2002 van kracht. Verder zal de Bank de "Principles on the Minimum Requirements for the Supervision of Reinsurers," opgesteld door de International Association of Insurance Supervisors (IAIS) in oktober 2002, overnemen. Op 1 januari 2003 is de Landsverordening Toezicht Beleggingsinstellingen en Administrateurs in werking getreden,

waarmee het toezicht door de Bank met deze instellingen werd uitgebreid. Voorts werd de rapportage door institutionele beleggers verbeterd met de introductie van het "Annual Reports Automated System" (ARAS) in april 2002.

De Nederlandse Antillen zette haar inspanningen tegen het witwassen van gelden voort in overeenstemming met de internationale ontwikkelingen. Op basis van aanbevelingen van de Financial Action Task Force (FATF) zijn stappen genomen om te voorkomen dat terroristen of terroristenorganisaties het Antilliaanse financiële systeem gebruiken. Verder zal de beoordeling door het IMF van onze toezicht- en wettelijke infrastructuur in 2003 worden voltooid. Deze inspanningen zijn gericht op de versterking van de Nederlandse Antillen als een internationaal gerespecteerd financieel centrum.

1.2 Beleidsoverwegingen

Het herstel van de Antilliaanse economie is nog kwetsbaar. De verdere versterking van de economie is afhankelijk van binnenlandse en buitenlandse factoren. De vooruitzichten voor de wereldeconomie in 2003 zijn omgeven door onzekerheden die vooral samenhangen met de ontwikkelingen in de oorlog in Irak. Ofschoon het onwaarschijnlijk is dat deze onzekerheden snel zullen verminderen, wordt verwacht dat de wereldeconomie meer zal groeien dan in 2002. Dit kan een positieve bijdrage leveren aan ons economisch herstel.

In ons land lieten de economieën van de Benedenwindse en de Bovenwindse eilanden uiteenlopende ontwikkelingen zien. Terwijl het belangrijkste Bovenwindse eiland, St. Maarten, nog niet volledig is hersteld van de daling in het toerisme na 11 september 2001, zette de groei van de grootste economie van de Benedenwindse eilanden, Curaçao, zich voort. De veerkracht van de Curaçaose economie bevestigt de baten van eerdere structurele hervormingen. De liberalisering van de wetgeving op het gebied van arbeid en werkvergunningen heeft de arbeidsintensieve toerismesector gestimuleerd. Bovendien hebben de vorderingen met betrekking tot handelshervormingen, het verder stroomlijnen van het overheidsapparaat en enige vermindering van de bureaucratie bijgedragen aan het aantrekken van meer buitenlandse investeringen.

De ontwikkelingen in de openbare financiën bleven zorgelijk, voornamelijk door het ontbreken van een overtuigend programma om onze begrotingsproblemen aan te pakken. Twijfels over de begrotingsprojecties voor 2002 en de financiële afwikkeling van de overgang van Air ALM in Dutch Caribbean Airlines resulteerden in onzekerheden op het gebied van de overheidsfinanciën. Daarnaast werd het grootste deel van 2002 gekenmerkt door een gebrek aan nieuwe beleidsinitiatieven door de lange tijd die nodig was om een nieuwe centrale regering te vormen na de verkiezingen in januari en een regeerprogramma op te stellen en goed te keuren.

Door het ontbreken van een saneringsprogramma voor de overheidsfinanciën verzwakte de begrotingsdiscipline wat resulteerde in een aanzienlijke verslechtering van het tekort van de gezamenlijke overheden tot NAf 217 miljoen in 2002. De begrotingen voor 2003 laten een verdere verslechtering van het gezamenlijke tekort zien tot NAf 314 miljoen. Als gevolg hiervan neemt de overheidsschuld in snel tempo toe. Per ultimo 2002 bereikte de schuld als percentage van het BBP een hoogte van 80% en zal naar verwachting verder toenemen in 2003 door de formalisering van de fondstekorten van de Sociale Verzekeringsbank. Het is duidelijk dat deze enorme schuldenlast niet houdbaar is voor onze kleine open economie die gevoelig is voor externe schokken.

De Bank verwelkomt het initiatief van de regering om een schuldencommissie op te richten om deze problematiek aan te pakken. Zoals eerder genoemd is dit cruciaal voor het realiseren van een gezond macro-economisch klimaat. In dit kader moeten wij (1) hernieuwde inspanningen leveren voor het bereiken van evenwichtige begrotingen en (2) een groeistrategie ontwerpen.

Een eerste stap op de weg naar evenwichtige begrotingen is een omvangrijke verlaging van het tekort in 2003. Terreinen die voor het realiseren van deze doelstelling in aanmerking komen betreffen onder meer hervorming van de gezondheidszorg, belastinghervorming, hervorming van het pensioenstelsel, privatisering en een betere beheersing van verzelfstandigde overheidsdiensten.

Ondanks waardevolle aanbevelingen door verschillende commissies en experts is weinig vooruitgang geboekt in de hervorming van onze gezondheidszorg. Gezondheidszorg is één van de weinige terreinen die aan de bezuinigingsronden is ontkomen ofschoon de kosten die ermee gemoeid zijn ongeveer 11% van het BBP bedragen, dat hoog is in vergelijking met internationale standaarden. De autoriteiten moeten zich daarom zonder verder uitstel compromitteren aan het opstellen en uitvoeren van een overtuigend pakket maatregelen in de gezondheidszorg. Deze maatregelen zouden onder meer moeten inhouden: strikte beheersing van de kosten van zorgverleners, beperking van gratis zorg, afbouw van het open einde karakter van uitgaven in de gezondheidszorg door middel van budgettering en vermindering van schaalnadelen en inefficiënties. Met betrekking tot de belastinghervorming moeten twee zaken worden aangepakt: het belastingapparaat en het belastingsysteem. De stroomlijning en consolidatie van het belastingoplegging- en inningapparaat moet snel worden voltooid, terwijl het geherstructureerde apparaat adequaat moet worden bemand om een efficiënte en effectieve belastinginning te garanderen. Daarnaast dient het uitgebreide pakket aan belastinghervormingen conform plan te worden afgerond. Deze hervormingen omvatten een verlaging van de directe belastingen met een compenserende verbreding van de belastingbasis en een verhoging van de indirecte belastingen met

eliminering van het cumulatieve effect van de huidige omzetbelasting. Voor de korte termijn moet opbrengstenneutraliteit worden gewaarborgd om ondermijning van de openbare financiën te voorkomen. Pensioenhervorming dient hoog op de politieke agenda te blijven staan. Het belang hiervan wordt onderstreept door de recente rechtelijke uitspraak die inbouw van de AOV-franchise in de maximale pensioenuitkering van huidige deelnemers verbood en de verslechterde dekkingsgraad van het ambtenarenpensioenfonds APNA. Daar bovenop komen nog de uitdagingen van een vergrijzende bevolking. De hervormingen zouden onder meer moeten inhouden: een hogere pensioengerechtigde leeftijd, hogere premies en pensioenuitkeringen gebaseerd op het gemiddelde loon in plaats van het eindloon. Hiermee kan een adequaat pensioen voor gepensioneerde ambtenaren in de toekomst worden gewaarborgd.

Privatisering is een ander terrein waarop de voortgang traag verloopt. Het privatiseringsproces moet aanzienlijk worden versneld en de opbrengsten ervan zouden geheel moeten worden aangewend voor schuldvermindering. Als volledige privatisering op de korte termijn niet haalbaar is, zijn strategische samenwerkingsverbanden en managementcontracten waardevolle alternatieven. Deze aanpak is gevolgd voor de luchthaven van Curaçao en de postertijen, welke beide in 2003 in werking treden. Bovendien dienen de autoriteiten het wetgevingstraject te versnellen voor de oprichting van een onafhankelijk regulerend orgaan dat de privatisering van monopolies reguleert.

Een laatste hervormingsgebied betreft overheidsdepartementen en -instellingen die zijn verzelfstandigd. Deze verzelfstandigde instellingen hebben regelmatig een sterke verhoging van de uitgaven laten zien, die de overheidsbegroting direct beïnvloedt door hogere overdrachten of indirect door hogere kosten voor verleende diensten. Er moet een mechanisme worden opgezet die deze ontwikkeling ombuigt en voorkomt dat het zich opnieuw voordoet.

Gedurende de laatste zes jaar hebben de centrale overheid en het eilandgebied Curaçao aanzienlijke vooruitgang geboekt in de herstructurering van de openbare financiën. Echter hebben de eilandgebieden St. Maarten, Bonaire, St. Eustatius en Saba weinig gedaan om hun openbare financiën te herstructureren. Als gevolg daarvan accumuleerden de tekorten en betalingsachterstanden en kwamen de liquiditeiten steeds meer onder druk te staan, waardoor regelmatig een beroep op de centrale overheid werd gedaan voor financiële hulp. Deze eilandgebieden moeten ook een aanvang maken met een omvangrijke herstructurering van hun openbare financiën in overeenstemming met de maatregelen die zijn genomen door de centrale overheid en het eilandgebied Curaçao. De Bank verwelkomt de protocollen die zijn overeengekomen tussen de centrale overheid en de eilandgebieden St. Maarten en Bonaire in november. Deze protocollen verbinden financiële hulp nauw aan de uitvoering van maatregelen gericht op een structurele verlaging van de begrotingstekorten. Bovendien zal binnenkort een soortgelijk protocol worden overeengekomen met het eilandgebied Saba.

Het tweede pad voor de realisering van houdbare openbare financiën is de uitvoering van een schuldverlichtingsstrategie. Deze strategie dient te worden gericht op een verlaging van de rentelasten die naar verwachting bijna 25% van de belastinginkomsten zullen absorberen in 2003. Zulke hoge rentelasten verdringen in toenemende mate middelen voor belangrijke beleidsterreinen zoals onderwijs, criminaliteitsbestrijding, vermindering van de armoede en verbetering van de infrastructuur.

De behoefte aan verdere begrotingssanering zal worden ondersteund door een afgewogen krap monetair beleid. De aanzienlijke toename van de kredietverlening door de banken aan de overheid was de belangrijkste reden voor de monetaire expansie in 2002. Als hieraan niets wordt gedaan dan zal deze ontwikkeling uiteindelijk onze internationale reserves aantasten. In verband hiermee heeft de Bank het verplichte reservepercentage op 16 januari 2003 verhoogd van 9,0% naar 9,5% en op 16 april naar 10,0%. De Bank is er een voorstander van dat de commerciële banken hun kredietverlening meer richten op de private sector, in het bijzonder deviezengenererende activiteiten, wat kan bijdragen aan een versterking van het economische herstel. Daarnaast heeft de Bank per 15 januari 2003 enkele verfijningen in haar veilingen van "certificates of deposit" (CD's) aangebracht om de aantrekkelijkheid ervan voor de commerciële banken te vergroten.

De herstructureringsinspanningen van de laatste zes jaar lijken een basis te hebben gelegd voor een herstel van de economische groei. Echter, om de huidige en de potentiële economische groei te verhogen, moeten de structurele aanpassingen en de begrotingssanering worden voortgezet en verdiept. Hierdoor wordt de aantrekkelijkheid van de economie voor nieuwe productiviteitsverhogende investeringen verbeterd en kan de onhoudbare ontwikkeling in de overheidsschuld worden omgebogen. In verband hiermee volgt de Bank de discussies rond het terugdraaien van belangrijke structurele hervormingen op het gebied van de arbeidsmarkt met zorg. Om ons aan te passen aan de voortdurend veranderende internationale omgeving, moet onze kleine open economie beschikken over goed functionerende markten met prijs- en loonontwikkelingen die onze concurrentiepositie versterken. Onwenselijke neveneffecten moeten worden gecorrigeerd, maar dit mag de goede functionering van de markt niet belemmeren. Eerder doorgevoerde hervormingen moeten niet worden teruggedraaid maar worden verdiept om het lange termijn groeipotentieel van ons land te kunnen vrijmaken.

Om een klimaat te scheppen waarin het ontluikende economische herstel aan kracht kan winnen, moeten de

autoriteiten hun inspanningen voor een verdere structurele aanpassing van onze economie opvoeren. Deze inspanningen moeten resulteren in de volledige en tijdige uitvoering van een omvangrijk en overtuigend programma gericht op begrotingssanering, structurele hervormingen, groeistimulering en vermindering van de armoede. Deze benadering zal de creatie van de zo hard benodigde banen en een brede verbetering van de levensstandaard bevorderen.

E.D. Tromp
President